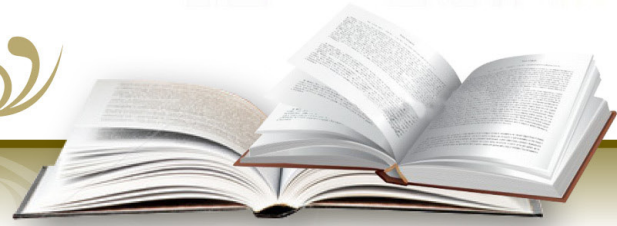




תורה והוראה



44

פרשת משפטים תשע"א

קוראים יקרים!

השבוע, פרשת משפטים, מציגה התורה את ההמשך הישיר והטבעי למעמד הר סיני ומתן התורה: לימוד המשפטים לעם ישראל. כיום, רגילים אנו למערכות משפט מסודרות ומפורטות, אך צריכים להבין עד כמה מערכת המשפטים של התורה היוותה חידוש מרעיש בעולם העתיק. גם כיום, נשאר עם ישראל מיוחד בכך שמשפטיו -- אפילו דיני ממון שבין אדם לחברו -- נאמרים בדבר ה', דברי התורה מסיני: "לא עשה כן לכל גוי, ומשפטים בל ידעון". במאמר השבוע, נדון בשאלה משפטית מובהקת: איך, ועד כמה, רשאי אדם לעשות משפט לעצמו? ישנם מצבים בהם התגובה הטבעית שלנו היא לקחת את החוק לידינו, ולעשות דין לעצמנו ללא צורך בפנייה לבית הדין. האם, ומתי, מותר הדבר. בנוסף, האם מותר להיעזר במשטרה, ובשאר רשויות של אכיפת החוק, לצורך עשיית הדין, או שמא יהיה בכך איסור של "מסירה"? בשאלה אלו, והרבה מעבר, נדון במאמר השבוע.

עשיית דין לעצמו והיתר מסירה לרשויות החוק

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כא, א)
"לפניהם, ולא לפני עובדי אלילים" (רש"י)

על הפסוק הראשון בפרשה "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", מביא רש"י את דברי הגמרא במסכת גיטין (פח, א) שם מפורש האיסור על יהודים להתדיין לפני ערכאותיהם של גויים: "לפניהם, ולא לפני עובדי אלילים, ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם". רש"י מוסיף שיש בזה איסור חמור במיוחד: "שהמביא דיני ישראל לפני ארמיים מחלל את השם, ומיקר את שם האלילים להשביחם, שנאמר, 'כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים'. כשאויבינו פלילים, זהו עדות לעילוי יראתם".

איסור זה נפסק להלכה בשולחן ערוך (חושן משפט, סימן כו): "אסור לדון בפני דיני עובדי כוכבים ובערכאות שלהם, אפילו בדין שדנים בדיני ישראל... וכל הבא לידון בפניהם, הרי זה רשע, וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת משה רבינו ע"ה".

ישנה אפשרות אחת בה מותר ליהודי לתבוע את חברו לדין בערכותיהם, ומבואר בסעיף ב: "היתה יד עובדי כוכבים תקיפה, ובעל דינו אלם, ואינו יכול להציל ממנו בדיני ישראל, יתבענו לדיני ישראל תחלה; אם לא רצה לבא, נוטל רשות מבית דין ומציל בדיני עובד כוכבים מיד בעל דינו". והוסיף הרמ"א שאל לו לבית הדין למהר ולהתיר את הפנייה לערכאות (בשם מהרי"ק): "וכל זה דווקא כשאינו רוצה להיות ציית דין, אבל בלאו הכי אסור לבית דין להרשות לדון לפני עובדי כוכבים".

מאידך גיסא, ממקורות שונים בגמרא ובפוסקים אנו לומדים שישנם מקרים מסוימים בהם רשאי האדם לעשות דין לעצמו. כאן יש לעיין בשאלה: אם רשאי אדם לעשות דין לעצמו בדרכים שאינם על-פי דין התורה, למה שלא יתבע את דינו בערכאות, ויעשה דין לעצמו על-ידי דיני הגויים? נרחיב קצת את היריעה בשאלה זו: תחילה בבירור הלכת עשיית דין לעצמו, ולאחר מכן בהשלכות ההלכתיות לעניין ההתדיינות בערכאות של גויים.

עשיית דין לעמו: "עביד אינש דינא לנפשיה"

הגמרא (ב"ק כז, ב - כח, א) דנה בשותפים שחלקו ביניהם את השאיבה מבור מים. יום אחד, בא אחד השותפים לשאוב מים מן הבור, שלא ע"פ התורנות שנקבעה. השותף השני ביקש ממנו לחדול מכך. כשהלה לא נענה לבקשה, הכהו בקת של מעדר. הגמרא מביאה את דברי רב נחמן, שהורה שכיון שמדובר במקום שיש הפסד, לכל הדעות היה רשאי להכותו. מבאר רש"י: "במקום דאיכא פסידא אי אזיל לבי דינא, דאדאזיל לבי דינא ואתיקא דלי האי, ולא ידע מאי דלי, או שמא יכלו המים מן הבור, ואין לו פרעון לזה דקא מפסיד - כי האי גוונא עביד אינש דינא לנפשיה".



מכאן למדנו שבמקום שאדם עלול להפסיד בפנייתו לבית הדין, והפסד זה הוא שלא כדין, כגון במקרה הנ"ל שעד שיגיע לבית דין, עלול הלה לכלות את מי הבור (ועוד אפשרות של הפסד), אין חובה ללכת לבית דין בשביל למנוע את הנזק, אלא רשאי לעשות דין בעצמו.

כאמור, דין זה נאמר במקום שיש הפסד. במקום שאין הפסד, נחלקו אמוראים בהלכה זו: "רב יהודה אמר, לא עביד איניש דינא לנפשיה, דכיון דליכא פסידא ליזיל קמיה דיינא. רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה, דכיון דבדין עביד לא טרח". שאלת הגמרא היא: האם חייב אדם לטרוח וללכת לב"ד על מנת שידונו את דינו, או שרשאי לעשות דין לעצמו.

הגמרא ממשיכה ומביאה כמה ראיות לדעת רב נחמן, שאדם עושה דין לעצמו אפילו במקום שאין הפסד. ראייה אחת מובאת ממאמרו של בן בג: "אל תיכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות, שמא תראה עליו כגנב, אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל".

ראיה נוספת מובאת מדין הברייתא: "שור שעלה על גבי חברו להורגו, ובא בעל התחתון ושמת את שלו, ונפל עליון ומת, פטור". בעל השור התחתון, ששמת את שורו בשביל להצילו מהשור העליון, וגרם בכך למיתת השור העליון, פטור, משום שהיה רשאי לעשות דין לעצמו. וראיה שלישית המוזכרת בגמרא היא מההלכה בברייתא המתירה לאדון שעבדו משוחרר (משום שהגיעו זמן שחרור) להכותו כדי שיצא מרשותו.

הראשונים פסקו כדעת רב נחמן (רא"ש, פרק ג, סימן ג; רי"ף), וכן נפסק ברמב"ם (הלכות סנהדרין, פרק ב, הלכה יב), כלשונו: "יש לאדם לעשות דין לעצמו אם יש בידו כוח. הואיל וכדת וכהלכה הוא עושה, אינו חייב לטרוח ולהביא לבית דין, אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו אילו נתאחר ובא לבית דין". כך גם נפסק בשולחן ערוך (ח"מ, סימן ד), כפי שיובא להלן.

מגבלות על עשיית דין לעצמו

אולם, לא יתכן שבכל מצב אדם יוכל לעשות דין לעצמו, שאם כן- אפשר יהיה לוותר על כל מוסד בית הדין, וכל האנושות תתדרדר למצב של אנרכיה. לכן, מנו הראשונים כמה הגבלות בעניין.

המרדכי (ב"ק, פרק ג, סימן ל) הגביל את הדין למקרים מסוימים: "דהני מילי בחפץ המבורר שהוא שלו, ומחזיק בו ומסרב להחזיר לו, אבל בשאר מילי שאין ידוע אם זה שלו אם לא, לית ליה רשות אפילו הוה ליה פסידא לפי דברו, דאם לא כן לא שבקת חיי לכל בריה, דכל אחד יאמר לחברו ודאי דידי מגזל קזגלת, ויכה אותו, ויחטוף אותו, ויאמר עבידנא דינא לנפשיא". וכך הביא שם מספר יראים, "דרב נחמן אמר לימלתיה

בגזלן דבר שלו בעין ורוצים לגזול אותו ממנו".¹

בנימוקי יוסף (ב"ק יב, ב מדפי הרי"ף) כתב כדברי המרדכי הנ"ל, והוסיף, שאין אדם רשאי לעשות דין לעצמו אלא **כאשר יש בידו ראייה ברורה שיכולה לעמוד בדין תורה**, כגון עדים או הודאת בעל דינו: "ודווקא נמי היכא דאית ליה ראייה למציל דממונא דידיה הוא, אי נמי דמודה ליה בעל דיניה בהכין... דעד כאן לא קאמר רב נחמן אלא היכא דעביד דינא, דאי נמי לא הוה עביד איהו לא עבדי ליה בי דינא בציר מהכי".

לדעות אלו, נראה שכל מה שהותר לאדם לעשות דין לעצמו, הוא כ"תחליף" וכ"זרוע ארוכה" של עשיית בית הדין. אי-לכך, במקום שאין לאדם הוכחה מספיקת לדין בבית הדין, אינו רשאי לעשות דין לעצמו.

הרמב"ם מצטט הלכה זו אך ללא הגבלות אלו, אבל אין הכרח שחולק, אלא ייתכן שמסכים לדינא להגבלות שכתב הרמ"א. גם הרא"ש כתב (ב"ק, פרק א, סימן טז) שאדם יכול לעשות דין לעצמו אף כשאין הגזילה בעין, ואף במקום שבית דין אינו דן את הדין (בדיני קנסות).³

פסיקת ההלכה בעשיית דין לעצמו

דעות אלו נפסקו להלכה בשולחן ערוך ורמ"א. שולחן ערוך פוסק שרשאי אדם לעשות דין לעצמו (ח"מ סימן ד), אלא שמוסיף, כפי שעשו כמעט כל הראשונים, שאינו רשאי ליטול משכון על חובו: "מכל מקום, אין לו רשות למשכנו בחובו". התורה אוסרת כניסת אדם לבית חברו ליטול משכון, אך מעבר לכך, משמע מדברי שולחן ערוך שרשאי אדם לעשות דין לעצמו, הן במה שבעין, והן בחוב ממון שאינו בעין.

אך הביא רמ"א שם בשם מהרי"ק שבעד חוב שאינו בעין, אם כי אינו רשאי להכותו (לעשות דין בעצמו על-ידי הכאה), עדיין רשאי לתפוס ממון משלו כנגד אותו החוב, באופן שאינו עובר על איסור משכון.



1 והביא מרדכי ראייה לדין זה מהמעשה המובא בגמרא ברכות (דף ה, ב) בעניין רב הונא שהחמיצו לו ארבע מאות חביות יין, ואמרו לו החכמים שכפי הנראה דבר זה נגרם לו בגלל שנמנע מלשלם לאריסו את חלקו בזמורות הגפן. ואף על פי שרב הונא תירץ את מעשיו, והסביר שעשה כן משום שהאריס גנב ממנו הרבה יותר מחלקו המגיע לו, אמרו לו החכמים: "הגונב מהגנב אף הוא טועם טעם הגניבה". ועל זה כתב מרדכי: "הקשה ה"ר קלונימוס, מה היתה הטענה על רב הונא, והרי בדין לקח, דקיימא לן 'עביד איניש דינא לנפשיה'. ויש לומר דהיינו **דווקא אותו דבר עצמו שנלקח לאדם מותר לו ליקחנה** בכל מקום שיכול להשיגו, דומיא דמילתא דבן בג בג דאמר שלו הוא נוטל, אבל הכא לקח זמורות אחרים שלא גנב לו האריס".

2 נראה שהיסוד לדברים הוא דברי הגמרא ש"נעשה ידה כשליח בית דין ופטורה", כלומר, מה שאדם עושה דין לעצמו הוא כשליחות של בית הדין.

3 לפי דעות אלו, ייתכן שאין האדם פועל כשליח של בית הדין, אלא שיש לו כוח של עשיית דין בעצמו, כמו שסיים הרמב"ם את דבריו, "לפיכך אם קבל עליו בעל דינו והביאו לבית דין, ודרשו ומצאו שעשה כהלכה, **ודין אמת דן לעצמו, אין סותרין את דינו**". וראה בשו"ת שמע שלמה (ח"ד, ח"מ, סימן ז) בעניין זה.

רמ"א, מאידך, מציין את דברי המרדכי והנימוקי יוסף הנ"ל, שהגבילו מאד את הלכת עניין עשיית דין לעצמו: "ויש אומרים דלא אמרינן עביד אינש דינא לנפשיה רק בחפץ המבורר לו שהוא שלו, כגון שגזלו או רוצה לגזלו, או רוצה להזיקו, יכול להציל שלו, אבל אם כבר נתחייב לו מכוח גזילה או ממקום אחר, לא".

הקצות החושן (סימן ד, ס"ק א) הביא את דברי מהרש"ל (ים של שלמה, ב"ק פרק ג, סימן ה) שחלק עליו בזה, וסבר שאינו רשאי לתפוס אלא את מה ששלו בעין, ולא כנגד חובו, אבל הסכים שאם מצויים ביד אדם משכון או פקדון של חברו, רשאי **לעכבם** מדין 'עביד אינש דינא לנפשיה', שהרי לא תפס אלא שמעכב את שלו בשב ואל תעשה".

הלכות אלו סוכמו בערוך השולחן (שם): "יש לפעמים שאדם עושה דין לעצמו, כגון שרואה חפץ שלו ביד אחר שגזלו או גנבו, או שרצונו עתה לגזול ממנו... אין צריך לילך לבית הדין, אלא שבעצמו יכול לתפוס מידו... וכל זה הוא דווקא ב[אופן ש] החפץ (ה)מבורר שהוא שלו... אבל אם כבר נתחייב לו ממון ממקום אחר, מפני איזה גזילה וגניבה או פיקדון או חוב או שכירות, וכיוצא בזה, אין לו רשות לעשות דין לעצמו ולחטוף ממנו ממון או חפצים בעד המגיעו, רק יתבענו בבית הדין".

שאלה נוספת של עשיית דין לעצמו נוגעת לחפצים של הזולת הגורמים נזק. ניתן דוגמא לכך ממעשה שהיה. אזעקת חנות הופעלה באמצע הלילה, מסיבה בלתי-ידועה, וגרמה לנדודי שינה של שכנים לא מעטים. השכנים ניסו ליצור קשר עם בעל החנות, על מנת שיסיר את המטרד, אך ללא הועיל. בלית ברירה, אחד השכנים ירד לחנות, פרץ פנימה, ושבר את האזעקה. כעת נשאל: האם השכן ששבר את האזעקה חייב על נזקו של בעל החנות?

מתוך אחת הדוגמאות המובאות בגמרא הנ"ל (ב"ק כח, א), נראה שהתשובה לכך היא בשלילה. הגמרא מביאה מקרה ששור אחד טיפס על חברו, ובשביל להצילו מנזק, בעל השור התחתון שמט את השור מתחת לשור המזיק. לפי הכלל של 'עביד אינש דינא לנפשיה', מבואר בגמרא שאין בעל השור התחתון נושא באחריות לנזק שנגרם לשור העליון.

אולם, בתשובות חוות יאיר (סימן קסה) פסק על-פי דברי השולחן ערוך (חו"מ סימן שצז, סעיף ב), שיש לחייב חקלאי שהרג את תרנגולות חברו, (למרות שעשה זאת בשביל להגן על זירעוני שדהו, שהיו התרנגולים אוכלים מהם). מדבריו (ומדברי השולחן ערוך, שנאמרו על-פי סוגית הגמרא, בבא קמא כג, ב) משמע שכל שאין הבעלים מתכוון להזיק, אין רשות לניזוק לעשות דין בעצמו תוך היזק אקטיבי ברכוש המזיק.

4 ברם, הקצות החושן כתב שמדברי **הזהור הקדוש** משמע שיש בזה איסור, ולכן סיים "ובעל נפש ירחק מזה".

כדי לישב את הקושיה ביקש הרב משה מרדכי פרבשטיין (בהרצאה שמסר ביום עיון בנושא) להבחין בין מקרה שהנזק שנגרם נחשב כנזק "סביר", לבין מקרה שהנזק הוא לא מידתי לאיום. במקום שהנזק הוא בגדר הסביר, יש להגדיר את המעשה כמעשה התגוננות מפני איום של נזק, ועל כך נאמר הדין של 'עביד אינש דינא לנפשיה'. אולם, במקום שהנזק אינו סביר, שוב אין אנו מזהים את המעשה כמעשה התגוננות, ואינו נופל בתוך המסגרת של 'עביד אינש דינא לנפשיה'.

לכן, פסק הרב פרבשטיין שאם ההפסד הכספי שיש באיבוד הדבר המזיק הוא פחות מההפסד של הניזוק, אזי אין המזיק נושא באחריות על המעשה. אסור לאבד דבר השווה הרבה כדי להציל דבר ששווי מועט, משום שפעולה כזאת אינה מוגדרת כפעולת הצלה. בנוגע לסיפור האזעקה, יש לאמוד את ה"נזק" של חוסר שינה לשכנים, ולהשוותו לנזק הכספי שנגרם בשבירת האזעקה.

עשיית דין לעצמו על-ידי פנייה לערכאות של גויים

מתוך הלכת 'עביד אינש דינא לנפשיה', יש לדון בעניין היתר פנייה לערכאות של גויים. מאחר שלמדנו שרשאי אדם לעשות דין לעצמו, ומותר אפילו להכות את חברו בשביל להציל את ממונו, הרי שלכאורה לא גרע הכאה על-ידי גויים מהכאה על-ידי עצמו, שמוותר לצורך עשיית דין לעצמו. האם, אפוא, יש היתר לפנות לערכאות בשביל לעשות דין לעצמו?

בחושן משפט הנ"ל (סימן ד), הוסיף רמ"א שאסור לאדם לעשות דין לעצמו על-ידי פנייה לגויים: "ודוקא הוא בעצמו יכול למעבד דינא לנפשיה, אבל אסור לעשות על-ידי העכו"ם". אך הוסיף: "ומיהו, אם עבר ועשה על-ידי השרים, **אם לא היה יכול להציל שלו בעניין אחר, מה שעשה עשוי**".

עניין הפנייה לערכאות כבר הוזכר בדברי הגהות אשרי (סימן ג, בשם מהר"ח), שהביא מעשה שהיה בארץ מצרים במי שהפקיד פקדון אצל חברו, והלה כפר בו, והלך המפקיד לקבול בערכאות הגויים. הגויים לא הניחו את הנפקד בכך, אלא שברו את ביתו וגרמו לו הפסד גדול, ותבע הנפקד את המפקיד בבית דין. והביא שם: "ופסקו הדין אם לא היה יכול להציל ממנו בעניין אחר, אז הוא היה פטור".

ביום של שלמה (ב"ק, פרק ג, סימן ו; דבריו הובאו בקצרה בש"ך, סימן ד, ס"ק ג) מסייג את דין זה, וכותב שאין הפונה לערכאות נפטר אלא להראות יוכיח לאחר מכן את צדקתו בבית דין. אבל אם לא יצליח להוכיח את צדקת דינו בפני בית דין, אזי גם אם בטוח בעצמו שהצדק עמו, יתחייב לשלם לצד השני כל נזק שנגרם לו כתוצאה מהפניה לערכאות בשביל לזכות בשלו.

לפי זה, לכתחילה אין שום היתר לפנות לערכאות משום הכלל של



עשיית דין לעצמו, גם אם אין חולק בעובדה שהצד השני גוזל במזיד. אף בדיעבד, אם עבר ותבע בערכאות וגרם נזק לצד השני יותר מהדין, לא יפטור מלשלם את הנזק אלא אם יוכיח בבית דין את צדקת דבריו. אבל אם יצליח בכך, וכגון שאין לו ראיה המתקבלת בבית דין ישראל, אבל יש לו ראיות נסיבתיות המתקבלות בערכאות של עכו"ם, ערכותיהם חייב לשלם את כל הנזקים.

עשיית דין לעצמו במסירה לרשויות אכיפת החוק

שאלה כבדת-משקל במיוחד היא שאלת מסירת יהודים למשטרה. מחד גיסא, האיסור של "מסירה" הינו מהאיסורים החמורים ביותר, ובשולחן ערוך (חושן משפט, סימן שפח, סעיף ט) נפסק שאסור למסור יהודי "ואפילו היה רשע ובעל עבירות, ואפילו היה מיצר לו ומצער". אך מאידך גיסא, הרי שיש צורך מובהק להרתיע את העבריינים, ולהשליט את סדר בתוך קהילות ישראל, ובמצב שאין יד בית הדין תקיפה, הרי שאין אפשרות אחרת להשליט סדר ולהרתיע את העבריינים אלא ע"י מסירה לרשויות אכיפת החוק.

באגרות משה (או"ח, חלק ה, סימן ט) כתב אודות יהודי אחד שגנב ספר תורה וכלי כסף מבית הכנסת, ודן בשאלת מסירתו למשטרה. לדעתו, יש לחלק בין קודם הגניבה לבין אחר הגניבה: לאחר הגניבה, הרי שאסור למסור את הגנב למשטרה, כי בכך הרי מוסרו להתדיין שלא לפי דין תורה, בעונש מאסר וכדומה, ואילו בדיני ישראל אין דנים אותו אלא בעונש ממון כפי שומת הבקיאים. אבל קודם שגנב, מותר להכותו שלא לגנוב, מדין 'עביד אינש דינא לנפשיה', וכמו שרשאים להכות את הגנב בשביל שלא יגנוב, כך מותר למסור את הגנב למשטרה, אפילו אם ידונו אותו בעונש מאסר, בשביל שיחזיר את שלו.

ובציץ אליעזר (חלק יט, סימן נב) בירר עוד שכל מה שאסור למסור רשע לרשויות הוא במקום שרוצה להצילו מרשעתו, אבל בשביל להציל את הקרבן מיד תוקפו⁵, בודאי שמותר למסרו. וכך מבואר ברמ"א (סימן שפח, סעיף ז), שבמקום איום ממשי על רכושו, ואינו יכול להציל את עצמו מן האיום אלא על-ידי מסירה למשטרה, מותר למסור למשטרה ולערכאות – וגם אם יענישו אותו שלא כדין תורה, הרי שלא גרע ממה שרשאי להכותו בשביל להציל את שלו.

על דרך זו מבואר בקובץ תשובות (הרב אלישיב שליט"א, חלק א, סימן קצח), שכתב אודות מי שהיה נחשד שגנב כמה פעמים מהקופה הציבורית, וברור היה מי ידו במעל, אלא שלא הצליחו להביאו להודות במעשה. בשאלה אם מותר למסרו למשטרה, בשביל שיחקרו אותו, השיב על-פי תשובת פנים מאירות (ח"ב, סימן קנה) שחשש למסור גנב חשוד לערכאות משום ש"יש לחוש שאם יודה ידונו אותו למיתה". כיון

5 ציץ אליעזר דן שם בשאלות קשות של התעללות בילדים, ופשוט ליה שיש למסור את המתעלל למשטרה, עיי"ש.

שהיום חשש זה אינו שייך, הרי שמן הדין רשאים לפנות למשטרה⁶. ודבריו מזכירים את דברי ערוך השולחן (שם, סעיף ז), שכתב שיש חילוק עקרוני בין ערכאות של מדינות פראיות לבין מדינות נאורות, וכל מה שמדובר בש"ס ופוסקים מאיסור מסירה, הני מילי במדינות הרחוקות שלא לאיש ביטחון בגופו ובממונו, מפני השודדים והאנסים המופקדים על ערכאות המדינה, ואילו במדינות מסודרות לא נאמר כל החומר הנ"ל של איסור מסירה.

לאור דברי הפוסקים נראה שמה שהורה אגרות משה, שאין למסור גנב לאחר המעשה למשטרה, היינו רק במקום גניבה חד-פעמית, ובמי שחזר בתשובה, ולא נראה שיחזור לסורו. אבל בגנבים השכיחים, שאם לא נמסור אותם למשטרה יחזרו לסורם ויגנבו שוב ושוב, ואין דרך להגן על הציבור מהם אלא על-ידי מסירה לרשויות החוק, בודאי שיש היתר למסור את הגנב – או אפילו את החשוד בדבר – לרשויות הרלוונטיות, בשביל שיעשו עמו דין⁷.

סיכום:

- מותר לאדם לעשות דין לעצמו במקום שהוא מאוים בהיזק גופני או רכוש, או במקום שרואה את רכושו בידי של חברו, המסרב להחזיר את שלו. בעשיית דין לעצמו מותר להכות את הגנב, עד שיחזיר את שלו.
- אולם, אין לאדם לעשות דין לעצמו במקום שאינו בא להוציא דבר חפץ בעין, אלא רוצה לגבות חוב כספי שהלה חייב לו. כמו כן, אין לתבוע אדם בערכאות של גויים, גם אם יודע שהדין עמו, וכגון שידוע שבבית דין עלול להפסיד מחמת חוסר ראיות חותכות. במקרה זה, אין מנוס ועליו לפנות לבית הדין.
- במקום שנגרם נזק על-ידי רכוש של אחד, מותר לנטרל את הגורם, ובתנאי שהנזק שנגרם בכך אינו עולה (בשיעור בלתי-סביר) על הנזק שהיה עלול להתרחש.
- מותר למסור גנב, או שאר פושעים, לרשויות אכיפת החוק, וזאת בתנאי שיש איום קונקרטי (גופני או רכוש) המשתקף מהם לציבור.

6 וסיים שיש לדון בעניין לאור חשש חילול ה' שיש בדבר, ולא הכריע, אלא נתן הדבר לשיקול דעת השואל.

7 על דרך זה הורה הרב מנחם מנדל שפרן, בדרשתו ליום עיון בעניין 'עביד אינש דינא לנפשיה'. ובשיחה עם הרב שמואל פירסט משיקגו, אמר הנ"ל שמורה תדיר שיש למסור גנבים ופושעים לרשויות החוק, ואין בכך שום חשש של איסור מסירה, כי ללא הרתעת החוק איש את חבריו חיים בלעו, ומעשים בכל יום שמי שאינו מרגיש את עצמו מאוים מרשויות החוק גונב וחוזר וגונב. והטעם הוא, שמצד הדין היה מוטל על בית דין להענישו כדי שיחדל מדרכו הרעה, כיום אין אפשרות לבית דין להעניש פושעים, יש לפנות למשטרה. אבל אדם שעשה גניבה חד פעמית, בגלל סיבה מיוחדת או שיצרו תקפו, אסור למסרו למשטרה.